

РЕКОМЕНДАЦІЇ
Міжнародної науково-практичної конференції
«Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу»
25-26 жовтня 2012 р., м. Київ

Запровадження Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ECTS)

1. Основними проблемами запровадження Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (далі – ЄКТС) в Україні є такі:

- ✓ Неусвідомлення нової сутності ЄКТС як системи не лише трансферу, а й накопичення кредитів.
- ✓ Наявні стандарти побудовані на застарілому підході (побудова освітньо-професійних програм на основі нормативних дисциплін не сприяє гнучкості освітньої діяльності, мобільності, обмежує можливості модернізації програм з метою врахування потреб ринку праці тощо).
- ✓ Підміна ЄКТС на Кредитно-модульну систему організації навчального процесу (КМСОНП).
- ✓ Відсутність системи та єдиного підходу до підвищення кваліфікації координаторів ЄКТС у вищих навчальних закладах (далі – ВНЗ).
- ✓ Некоректне оцінювання кредитного виміру модулів / дисциплін.
- ✓ Неповні та неякісні інформаційні пакети.

2. Для вирішення зазначених проблем рекомендується здійснити такі кроки:

- ✓ Розробити Методичні рекомендації щодо реалізації Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи на основі Стандартів і рекомендацій щодо якості в Європейському просторі вищої освіти.
- ✓ Провести тренінги з реалізації ЄКТС для проректорів з навчальної роботи та керівників навчально-методичних центрів ВНЗ.
- ✓ Розробити та реалізувати систему підвищення кваліфікації координаторів ЄКТС у ВНЗ.
- ✓ Переглянути підходи до оцінювання обсягу роботи викладача: орієнтація лише на аудиторні години не відповідає результатному підходу до розроблення та реалізації навчальних програм, є неадекватною сучасним умовам та технологіям навчання.
- ✓ Розробити Методичні рекомендації щодо урізноманітнення видів оцінювання навчальних результатів.

Забезпечення якості вищої освіти

1. Основними проблемами щодо якості вищої освіти в Україні є такі:

- ✓ Невідповідність вітчизняних закладів вищої освіти критеріям провідних міжнародних рейтингів «Таймс» і «Шанхайський».
- ✓ Незацікавленість молоді західних країн в отриманні дипломів української вищої школи.
- ✓ Низька репутація випускників багатьох вітчизняних закладів серед роботодавців, скарги останніх на недостатній рівень фахової підготовки.
- ✓ Нездатність висококваліфікованих кадрів забезпечити інноваційний розвиток економіки та високу продуктивність праці.
- ✓ Чималі масштаби безробіття фахівців і роботи не за фахом.
- ✓ Валовий (кількісний) підхід у вищій школі (особливо III і IV рівнів акредитації) – охоплення вищою освітою молоді відповідного віку сягнуло 80 % (більше ніж у середньому в розвинутих країнах).

- ✓ Утрачена інтелектуальна селекція вступників – заклади не мотивовані на якість підготовки, натомість орієнтовані на максимальне залучення студентів заради наповнення бюджету (ліцензований обсяг прийому вступників у кілька разів перевищує кількість вступників).
- ✓ З-поміж професійних кадрів, що постачаються на ринок праці, 60 % становлять випускники університетів, академій, інститутів, що не відповідає реальним потребам в кваліфікації трудових ресурсів, призводить до перекваліфікації економіки, її неспроможності забезпечити інноваційну практику для надто великої кількості студентів.
- ✓ Річна вартість підготовки фахівця в університеті, академії, інституті через їх кількісну гіпертрофію багатократно поступається аналогічним видаткам у розвинених країнах і навіть суттєво менша за такі видатки у вітчизняних технікумах, училищах, коледжах.
- ✓ Заклади не орієнтовані на підготовку кадрів інноваційного типу - фахівців розвитку (частка досліджень і розробок у загальному обсязі фінансування закладів менша за 3 % (у найкращих університетах не перевищує 10 %, натомість у середньому по країнах ОЕСР – 30 %).
- ✓ Заробітна плата науково-педагогічних працівників неконкурентоспроможна, вони перевантажені навчальною роботою, потерпають від дефіциту робочого часу на дослідження і розробки, масово займаються відволікаючими підробітками.
- ✓ Не подолано інерцію і супротив у переході з процесної на результатну парадигму навчання, що не дає змоги запровадити концепцію вимірюваної якості, відтак здійснити ефективне забезпечення та продуктивний контроль якості.
- ✓ Нерозвиненість системи зовнішнього (національного, галузевого) і внутрішнього (інституційного) забезпечення якості згідно із Стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (2005 р.).
- ✓ Несформованість нормативно-правової бази для розроблення освітніх і професійних стандартів на основі результатного (компетентнісного) підходу відповідно до Національної рамки кваліфікацій (2011 р.).
- ✓ Відсутність суспільного консенсусу щодо статусу незалежної Національної агенції (ради, комісії) з якості вищої освіти, розподілу повноважень між нею та профільним міністерством.
- ✓ Дефіцит культури у науково-педагогічних колективів та їхніх керівників щодо забезпечення і гарантування конкурентоспроможної вищої освіти, формування і оприлюднення системи переконливих доказів стосовно дійсної реалізації задекларованої якості.

2. Для вирішення зазначених проблем рекомендується здійснити такі кроки:

- ✓ Формування і реалізація сильної, системної, науково обґрунтованої реформаторської державної політики у сфері вищої освіти відповідно до Указу глави держави «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» (2010 р.), завдань Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки.
- ✓ Кількісна та структурна оптимізація вищої освіти:
 - a. укрупнення закладів шляхом їх об'єднання, ліквідації слабких позабазових підрозділів заради концентрації інтелекту та ресурсу, досягнення критичної величини основних параметрів діяльності, створення центрів досконалості.
 - b. на підставі акредитаційних та інспекційних процедур, вдосконалення критеріальної бази оцінювання, проведення 2-3-кратного зменшення ліцензованих обсягів прийому та розподілу їх між кращими закладами на конкурсних засадах, обмеження ліцензування непрофільної підготовки.

- ✓ Вдосконалення фінансування вищої освіти:
 - a. розроблення методів обрахунку видатків, необхідних для повноцінної конкурентоспроможної підготовки фахівців та визначення на цій основі граничного обсягу навчання студентів, виходячи з того, що суспільство витрачає на вищу школу на межі можливого (і необхідне збереження цієї межі) – близько 2,3 % ВВП (у середньому по країнах ОЕСР – 1,6 % ВВП);
 - b. п'ятикратне збільшення фінансування досліджень і розробок у вищій школі;
 - c. двократне підвищення заробітної плати науково-педагогічних працівників з огляду на те, що в закладах вищої освіти працюють понад 80 % наявних у країні кандидатів і 90 % докторів наук.
- ✓ Підвищення ефективності навчання, викладання, оцінювання:
 - a. запровадження результатного (компетентнісного) підходу за проектом Тюнінг і на основі Національної рамки кваліфікацій та Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи;
 - b. розвантаження від переважно навчальної роботи та активізація дослідницько-інноваційної діяльності викладачів, розвиток навчання через дослідження та самостійну роботу студентів.
- ✓ Створення ефективної системи зовнішнього і внутрішнього оцінювання якості вищої освіти із залученням широкого кола зацікавлених сторін на засадах, підтверджених Бухарестським комюніке профільних міністрів країн-учасниць Болонського процесу (квітень 2012).
- ✓ Здійснення відповідного системного навчання керівного персоналу ВНЗ.
- ✓ Прийняття державної цільової програми виведення 2-3-х провідних національних закладів у число 400-500 найкращих у світі за авторитетними міжнародними рейтингами з метою створення зразкових центрів досконалості вищої освіти.
- ✓ Здійснити заходи щодо поширення провідного досвіду Київського національного університету імені Тараса Шевченка щодо реалізації Програми заходів із забезпечення якості освіти та процедури участі в міжнародних рейтингах серед керівників ВНЗ України.

Запровадження Національної рамки кваліфікацій (НРК)

1. Основними проблемами щодо запровадження Національної рамки кваліфікацій (далі – НРК) в Україні є такі:

- ✓ Наявні кваліфікаційні характеристики професійної сфери та освітні стандарти не враховують систему компетентностей НРК.
- ✓ Існуюча структура галузевих стандартів вищої освіти є надмірно ускладненою і регламентованою, обмежує можливості навчальних закладів щодо модифікації програм підготовки відповідно до запитів ринку праці.
- ✓ Кваліфікації вищої освіти не є формально зіставленими з кваліфікаціями Європейського простору вищої освіти (далі – ЄПВО).
- ✓ Стандарти компетентності для значної кількості класів та підкласів професій не сформовані, унаслідок чого наявними є труднощі з присвоєнням професійних кваліфікацій.
- ✓ Переліки напрямів та спеціальностей вищої освіти надмірно деталізовані і не відповідають потребам ринку праці.

2. Для вирішення зазначених проблем рекомендується здійснити такі кроки:

- ✓ Розробити описи вітчизняних освітніх кваліфікацій з урахуванням дескрипторів НРК.
- ✓ Провести формальне зіставлення вітчизняних освітніх кваліфікацій з НРК (за рівнями).
- ✓ Провести співставлення вітчизняних кваліфікацій вищої освіти з Рамкою кваліфікацій ЄПВО.
- ✓ Здійснити комплекс заходів із упровадження компетентнісного підходу в освітні стандарти та навчальні програми, практику викладання та оцінювання.

- ✓ Формування професійних стандартів с урахуванням дескрипторів НРК і зіставлення професійних кваліфікацій з кваліфікаційними рівнями НРК.
- ✓ Запровадити нові підходи до розроблення галузевих стандартів вищої освіти, визначивши що:
 - a. галузеві стандарти вищої освіти розробляються за галузями освіти, перелік яких доцільно сформувати відповідно до Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО, ISCED);
 - b. галузевий стандарт вищої освіти є цілісним документом, який має містити опис загальних (ключових) і спеціальних (предметних) компетентностей, а також методи демонстрації та критерії оцінювання результатів навчання;
- ✓ Визнати невід'ємним академічним правом і відповідальністю ВНЗ формувати освітньо-професійну програму підготовки на основі компетентнісного підходу згідно із стандартами вищої освіти.